

**INTERNATIONAL SECURITY STUDIOS:
MANAGERIAL, ECONOMIC,
TECHNICAL, LEGAL, ENVIRONMENTAL,
INFORMATIVE AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS**

**Georgian Aviation University
NGO «International Educators
and Scientists Foundation»**

**INTERNATIONAL SECURITY STUDIOS:
managerial, economic, technical, legal,
environmental, informative
and psychological aspects**

*international
collective
monograph*

Tbilisi, Georgia – 2023

УДК 327(100)-049.5

M 58

DOI 10.5281/zenodo.7825520

*Recommended for publication by the academic council of Georgian Aviation University
(protocol №. 16/23 dated 24.03.2023)*

Editorial committee:

Nika Tikanashvili, Dean of Engineering Faculty, Associate Professor, Aviation University of Georgia, (Tbilisi, Georgia); Georgian Aviation University (Tbilisi, Georgia);

Giorgi Evgenidze, Dean of Faculty of Business Administration, Georgian Aviation University (Tbilisi, Georgia);

Andro Maisuradze, Head of the scientific-Research Center, Professor, Georgian Aviation University (Tbilisi, Georgia);

Oleg Batiuk, Doctor of Law, Chairman of the Board of the NGO "IESF" (Kyiv, Ukraine);

Zinaida Smutchak, Doctor of Economic sciences, Professor, Professor of Department of Economics, Entrepreneurship and Management, Educational and Scientific Institute of Management and Psychology of State Higher Educational Institution «University of Educational Management», member of the supervisory board of the NGO "IESF" (Kyiv, Ukraine);

Olha Balynska, Doctor of Law, Professor, Vice-rector of Lviv State University of Internal Affairs (Lviv, Ukraine).

Reviewers:

Iryna Hora, Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor National Academy of Security Service of Ukraine (Kyiv, Ukraine);

Robert Khachidze, Senior Scientist of Scientific-Research Center, Professor, Georgian Aviation University (Tbilisi, Georgia);

Oleksandr Komisarov, Doctor of Legal Sciences, Professor, Deputy Head of the Faculty of Combat-service activity of National guard of Ukraine of Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine, colonel (Kyiv, Ukraine).

M 58 International security studios: managerial, economic, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects. International collective monograph. Georgian Aviation University. Tbilisi, Georgia 2023. – 1438 p.

The collective monograph is the result of the generalization of the conceptual work of scientists who consider current topics from such fields of knowledge as: management, management, technical sciences, law, ecology, information sciences and psychological sciences through the prism of international security studies. Content-functional lines and the key direction of the study of psycho- and sociogenesis of personality in age and pedagogical dimensions through the prism of revitalization are highlighted by each researcher in the context of the implementation of an individual sub-theme.

For scientists, educational staff, PhD candidates, masters of educational institutions, university faculties, stakeholders, managers and employees of management bodies at various hierarchical levels, and for everyone, who is interested in current problems of management, technical sciences, law, ecology, information sciences and psychological sciences through the prism of international security studies.

ISSN 1512-4916

© Georgian Aviation University 2023;

© NGO " IESF " 2023;

© The collective of authors 2023.

ІННОВАЦІЙНИЙ ВЕКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ: У ПОШУКАХ ВІДПОВІДІ НА ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Olena Zavhorodnia

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of Department of International
Economics and Social-Humanitarian
Disciplines

Ukrainian State University of Science and
Technologies

elenzavg@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6546-1356>

Анотація. Автором розвинуто теоретико-методологічні засади управління конкурентоспроможністю національних економік в умовах постіндустріалізації (четвертої промислової революції). Розроблено та представлено багатознакову характеристику економічного феномену глобальної конкуренції. Акцентовано увагу на новаціях економічного суперництва, обумовлених глобалізацією та регіоналізацією конкурентних відносин. Аргументовано доцільність оцінювати інтегральні результати міжнародної конкуренції за динамікою показника "Частка ВВП країни у ВВП світу". Наведено емпіричні докази посилення впливу фактору міжнародної конкурентоспроможності на рівень економічного розвитку країни, якість життя та добробут населення. Обґрунтовано провідну роль знань, інтелектуального капіталу та інновацій у формуванні міжнародних конкурентних переваг сучасних економічних систем різного рівня агрегації.

Вступ. Євроінтеграційний вибір в умовах глибоких структурних трансформацій світ-системи відкриває перед національною економікою України принципово нові можливості самоідентифікації та забезпечення у глобальному політико-економічному просторі, нарощування відтворювального потенціалу, підвищення рівня добробуту та якості життя населення. Зрозуміло, що практична реалізація зазначених можливостей вимагає напружених консолідованих зусиль української спільноти у подоланні регресивних тенденцій у більшості сфер суспільного життя.

Серед вагомих причин поточної кризової ситуації, істотно загостреної повномасштабною війною, – неефективність інноваційної політики, недооцінки ролі та значення *інноваційних чинників* при реалізації національної моделі соціально-економічної динаміки, ігнорування убудованості інновацій у сучасні механізми самовідтворення, функціонування та розвитку відкритих економічних систем різного рівня агрегації. Саме за їх безпосередньою участю відбувається якісні перетворення людинорозмірної реальності, формування стратегічних підвалин соціально й екологічно орієнтованого розвитку національної економіки, новотворення та нарощування конкурентних переваг, еволюційно перспективних у межах обраних інтеграційних моделей.

Дослідження інноваційної динаміки національної економіки базується на ґрунтовному гносеологічному фундаменті. Нове у різноманітті проявів, його роль в історії людства і забезпеченні економічного розвитку завжди знаходилося у центрі уваги вчених з самих витоків становлення соціально-економічної науки¹. Вагомий внесок у розвиток сучасної теорії інновацій у площині обґрунтування актуальних мегатенденцій перебігу та розгортання інноваційних процесів, визначення новітніх імпаکت-факторів, наслідків (ефектів), відкритих бізнес-моделей та механізмів інноваційних процесів, розробки механізмів відповідної інноваційно-інвестиційної та проінноваційної конкурентної політики належить таким знаним вітчизняним та зарубіжним науковцям як О. Амоша, Ю. Бажал, Д. Белл, В. Білоцерківець, І. Валлерстайн, В. Геєць, Дж. Гелбрейт, П. Дракер, П. Єщенко, С. Ілляшенко, Г. Іцковіц, Б. Кваснюк, Н. Краус, Г. Менш, Р. Нельсон, К. Перес, М. Портер, К. Прахалад, Ю. Пилипенко, Е. Роджерс, П. Ромер, У. Ростоу, Т. Сакайя, Р. Солоу, Е. Тоффлер, С. Уінтер, К. Фрімен, Г. Хемел, Е. фон Хіппель, Г. Чесбро, Л. Шинкарук, Й. Шумпетер та багатьом іншим. Своїми успіхами та здобутками економічна інноватика початку ХХІ-го сторіччя переважно завдячує методології економічного еволюціонізму² та економічної синергетики³.

Втім, віддаючи належне наявним напрацюванням фахівців, слід визнати, що в сучасній світовій науковій літературі бракує достатньої кількості політично незаангажованих результативних досліджень, які б стали теоретико-методологічним підґрунтям для розробки концепції та ефективної стратегії управління конкурентоспроможністю країни. Йдеться про пошук драйверів та механізмів конкуренції, завдяки яким мала відкрита національна економіка виявляється здатною подолати потужні сили інерції та тяжіння до центрів економічних інтересів країн – лідерів та регіональних структур-атракторів.

Метою даного дослідження є визначення ознак та змісту феномену глобальної конкуренції, виявлення новітніх тенденцій розвитку конкурентних відносин; розвиток теоретико-методологічних засад управління конкурентоспроможністю національних економік в умовах глобалізації та постіндустріалізації; наукове та емпіричне обґрунтування імперативності інноваційних відповідей на виклики глобальної конкуренції.

Глобальна конкуренція як атрибут та провідна тенденція постіндустріального розвитку доби економічної глобалізації

Початок третього тисячоліття ознаменувався для людства входженням у посткризовий біфуркаційний стан із відповідним оновленням множини потенційних станів глобальної економіки, її прискоренням та ускладненням на тлі процесів розмивання географічних кордонів. Йдеться, насамперед, про розширення спектру альтернативних варіантів самореалізації економічних

¹ Докладно див.: Завгородня О.О. Інноваційна динаміка національної економіки: монографія. Дніпро: Пороги, 2014. С. 15-42. (408 с.)

² Nelson Richard R., Sidney G. Winter. An Evolutionary Theory of Economic Change. Cambridge: Harvard University Press, 1982. 437 pp.

³ Тарасевич В.Н. О синергетике инноваций. *Економіка України*. 2009. №4. С. 65-73.

суб'єктів, збільшення ступенів свободи руху у нових геоелементних координатах, появу нових можливостей та обмежень автодинаміки, об'єктивно обумовлених посиленням міжелементної взаємозалежності, діалектикою взаємодії «частка(и) ↔ ціле» та закономірностями самоорганізації багаторівневих структурних утворень, частковим зняттям трансграничних перепон у русі грошово-фінансових, інформаційних та товарних потоків.

У сучасному економічному середовищі, контури й параметри порядку якого задаються країнами ОЕСР та азійськими промислово-демографічними гігантами (табл. 1), дрейф малих та середніх національних економік щаблями світ-системи визначається широким спектром можливих станів, крайнощами якого є подальша необоротна периферизація та (або) прорив у технологічний і соціально-економічний авангард.

Таблиця 1
ТОП-20 країн за розміром внеску у створення світового ВВП, 2021 р.⁴

Рангова позиція	Країна	Регион	Член ОЕСР	Питома вага ВВП країни у ВВП світу, у %	Рангова позиція за індексом глобальної конкурентності ¹ ср. мож. ст.*	Рангова позиція за глобальним індексом інновацій
1	США**	Північна Америка	+	24,15	2	3
2	Китай	Західна Азія та Океанія	партнер	18,37	28	12
3	Японія	Західна Азія та Океанія	+	5,12	4	13
4	Німеччина	Європа	+	4,11	7	10
5	Індія	Південна Азія	партнер	3,29	68	46
6	Сполучене Королівство	Європа	+	3,25	9	4
7	Франція	Європа	+	3,06	15	11
8	Італія	Європа	+	2,18	30	29
9	Канада	Північна Америка	+	2,06	14	16
10	Корея	Західна Азія та Океанія	+	1,88	13	5
11	Росія	Євразія та Кариби	-	1,84	43	45
12	Бразилія	Латинська Америка	партнер	1,67	71	57
13	Австралія	Західна Азія та Океанія	+	1,61	16	25
14	Іспанія	Європа	+	1,48	23	30
15	Мексика	Латинська Америка та Кариби	+	1,32	48	55

⁴ World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/> ; Global Innovation Index (GII). URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/ ; Human Development Index (HDI). URL: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI> Atlas of Economic Complexity. URL: <https://atlas.cid.harvard.edu/explore> ; Global Competitiveness Report. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019/> ; OECD. URL: <https://www.oecd.org/economic-outlook/november-2022/>

Рангова позиція	Країна	Реґіон	Член ОЕСР	Питома вага ВВП країни у ВВП світу, у %	Рангова позиція за індексом глобальної конкурентоспроможності *	Рангова позиція за глобальним індексом інновацій
16	Індонезія	Західна Азія та Океанія	партнер	1,23	50	85
17	Нідерланди	Європа	+	1,05	4	6
18	Саудівська Аравія	Середня Азія та Північна Африка	-	0,86	36	66
19	Туреччина	Європа	+	0,85	61	41
20	Швейцарія	Європа	+	0,83	5	1
.....
	Україна	Європа	-	0,21	49	85

Довідково: сукупний обсяг виробництва зазначених країн дорівнює 80,21% світового ВВП.

- Останні доступні дані (2019 р.).
- Сірим кольором позначені країни, що обсягами ВВП, глобальними індексами інноваційного розвитку та конкурентоспроможності знаходяться у першій квартилі (ТОП 25%) країн світу за відповідними характеристиками-показниками.

Для будь-якої країни знаходження, утримання й розширення власної ніші в архітектоніці міжнародного поділу праці і світових ринків є багатofакторною оптимізаційною задачею, правильне розв'язання якої із врахуванням наявних ресурсно-технологічних можливостей дозволяє забезпечити стале у довгостроковій перспективі підвищення рівня добробуту та якості життя населення. Оскільки за сучасних умов розвиток і (або) зростання економічних систем неможливе поза впливом зовнішніх чинників, вагомим складником відповідних позитивних змін є максимізація вигоди від участі резидентів національної економіки у світогосподарських процесах⁵. Насамперед, йдеться про їхню участь у глобальних ланцюгах створення вартості (Global Value Chains) та доданої вартості (Global Value Added Chains)⁶, міжнародному русі капіталу й світовому товарообігу.

У ролі часткових показників-індикаторів досягнення поставленої цілей виступають:

- ефективність національного виробництва із врахуванням його підключення до світових ринків та волатильності світових цін;
- обсяги експорту, його динаміка та технологічний рівень (табл. 2);
- сальдо балансу товарів і послуг, що відображає витоки (імпорт) та ін'єкції (експорт) відповідних грошових потоків, конкретизує їх внесок у формування ВВП за категоріями кінцевого використання, характеризує країну як донора чи реципієнта світового ринку та рівень її залежності від нього (імпортна квота, показники імпортозалежності (частка імпорту у внутрішньому споживанні) та покриття імпорту експортом (табл. 3);

⁵ Нариси теорії національної економіки. Монографія / За ред. В.М. Тарасевича. Дніпропетровськ: Січ, 2015. С. 164-165.

⁶ WTO. Trade in value-added and global value chains. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statist_e/miwi_e/countryprofiles_e.htm

Таблиця 2

Динаміка експорту України, 2016 – 2021 рр.⁷

Показники	Роки					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Експорт товарів і послуг, млрд. грн	1175,96	1434,7	1610,5	1639,7	1639,0	2217,9
Експорт товарів і послуг, % до ВВП	49,3	48,1	45,2	41,2	38,8	40,7
Технологічний рівень експорту, бали	0,24	0,35	0,33	0,26	0,29	дані відсутні
Частка високотехнологічного експорту, у % до сукупного експорту товарів	6,68	6,17	5,42	5,48	5,85	4,51

Таблиця 3

Динаміка зовнішньої торгівлі та імпортозалежності України, 2016 – 2021 рр.⁸

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Валовий внутрішній продукт, млн. грн	2385367	2981227	3560302	3977198	4222026	5450849
Імпорт товарів і послуг, млн. грн	1341115	1666806	1921302	1959945	1702946	2289881
Експорт товарів і послуг, млн. грн	1175953	1434713	1610511	1639866	1639060	2217860
Квота зовнішньої торгівлі, %	105,5	104	99,2	90,5	79,1	82,6
Імпортна квота, %	56,2	55,9	54	49,3	40,3	41,9
Коефіцієнт покриття імпорту експортом	0,88	0,86	0,84	0,84	0,96	0,97
Коефіцієнт імпортозалежності	0,53	0,52	0,50	0,46	0,40	0,41

- сальдо платіжного балансу як підсумковий річний результат зовнішньо-економічної діяльності держави та потенційний валютний дестабілізатор національного грошового та товарного ринків, зокрема його імпортозалежної складової⁹;
- темпи зростання реальних ВНД та ВВП в абсолютному виразі й у порівнянні із середньосвітовим та глокальними. Зважаючи на посилення тенденції до регіоналізації зовнішньої торгівлі, останнє є особливо актуальним для країн – учасників регіональних інтеграційних економічних об'єднань, ареал зовнішньоторговельної діяльності яких знаходиться у межах відповідних митних союзів та зон вільної торгівлі;
- індекси динаміки відтворювальної, діяльнісно-видової та технологічної структури національної економіки;
- рівень національної економічної безпеки та його динаміка¹⁰;

⁷ Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>; World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/>; Atlas of Economic Complexity. URL: <https://atlas.cid.harvard.edu/explore>

⁸ Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>

⁹ Цап М.В., Палінчак М.М., Стебляк М.Д. Сутнісні характеристик процесу імпортозаміщення та його ролі в соціально-економічному розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 18. Частина 3. 2018. С.118-122.

• чисельні рейтингові показники, що характеризують окремі напрями розвитку національної економіки й надають їх порівняльну оцінку за регіональним чи глобальним виміром.

У контексті нашого дослідження серед останніх на найбільшу увагу заслуговує Global Competitiveness Index (GCI, Індекс глобальної конкурентоспроможності, розробник та виконавець – Всесвітній економічний форум (WEF); ідеологи та засновники – Дж. Сакс і М. Портер; керівники групи з розробки методики GCI (2004 р. – 2017 р.) – Х. Сала-і-Мартін і Е. Артаді, GCI 4.0 (2018 р. - ...) – К. Шваб)¹¹. Починаючи з 1979 р., цей індекс успішно використовується для порівняльної комплексної оцінки конкурентних якостей національних економік й користується довірою з боку наукової спільноти, фахових міжнародних організацій і світового політичного істеблшменту. А методика його розрахунку та розроблені на її основі профайли окремих країн дотепер вважаються найбільш надійними інструментами для багатовимірного аналізу конкурентних позицій та міжнародних переваг обстежених країн.

Таблиця 4

Країни - лідери за рівнем конкурентоспроможності¹²

Global Competitiveness Index WEF (max 100 балів)		World Competitiveness Rank IMD (max 100 балів)	
1.	Сінгапур (84,8)	1.	Швейцарія (100,0)
2.	США (83,7)	2.	Швеція (96,7)
3.	Гонконг (83,1)	3.	Данія (96,66)
4.	Нідерланди (82,4)	4.	Нідерланди (91,35)
5.	Швейцарія (82,3)	5.	Сінгапур (94,7)
6.	Японія (82,3)	6.	Норвегія (94,49)
7.	Німеччина (81,8)	7.	Гонконг (93,54)
8.	Швеція (81,2)	8.	Тайвань (92,6)
9.	Сполучене Королівство (81,2)	9.	Об'єднані арабські емірати (89,56)
10.	Данія (81,2)	10.	США (89,13)

86	Україна (57,0)	55	Україна (50,05)

В останні роки широку популярність набуває Ранг світової конкурентоспроможності (World Competitiveness Rank / WCR), що обчислюється у межах експертно-аналітичного дослідження IMD World Competitiveness Rankings фахівцями Міжнародного Інституту менеджменту розвитку

¹⁰ Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> ; Корольков В.В., Дейкун О.М. Система державного адміністрування національної економічної безпеки України. *Ефективна економіка*. №12.2020. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/94.pdf <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.92>

¹¹ Global Competitiveness Report. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019/>

¹² IMD. The World Competitiveness Yearbook. URL: <https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness/> ; Global Competitiveness Report. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019/>

(International Institute for Management Development)¹³. Порівняно із Глобальним індексом конкурентоспроможності він охоплює більш широкий спектр імпаکت-факторів (334 показника у 2022 році), але двічі менший обсяг обстеження (64 країни проти 141). Його фокус-групою є розвинені країни, країни, що інтенсивно розвиваються, та країни - їх основні економічні партнери, зокрема Україна. Близькість рівнів розвитку та певна гармонізація інституційних просторів зазначених країн дозволяє більш поглиблено шукати причини успіху у конкурентній боротьбі в площинах «Economic Performance», «Government Efficiency», «Business Efficiency», «Infrastructure» саме між найсильнішими.

Щодо інтегральних результатів функціонування певної моделі міжнародної економічної інтеграції та партнерства, то, на нашу думку, їх можна оцінити на підставі змін двох комплементарних показників: *питомої ваги ВВП країни у ВВП світу* (рис. 1) та *реального ВВП (ВНД) на одну особу*. Перший з них більш адекватно відображає а) права країни на привласнення цілком конкретної частки ВВП світу за підсумками його внеску у глобальне виробництво та б) наявні можливості щодо коригування на власну користь світових цін, *de facto* залежні від рівня концентрації економічної влади-власності та розмірів підконтрольних сегментів світових та регіональних ринків товарів і послуг. А в динаміці, - визначає адаптабельність економіки країни до глобальних метаморфоз і зовнішніх “шоків”; її конкурентоспроможність, здатність боротися, перемагати та захищати власні національні інтереси при розподілі вигід глобалізації та, у підсумку, забезпечувати реалізацію еволюційних імперативів самозбереження (задача-мінімум) та саморозвитку (задача-максимум). Другий показник характеризує із врахуванням інтеграційного контексту доходогенераційний потенціал обраної моделі розвитку національної економіки, її спроможність сприяти задоволенню потреб акторів-резидентів та підтримувати відповідний рівень якості життя населення.

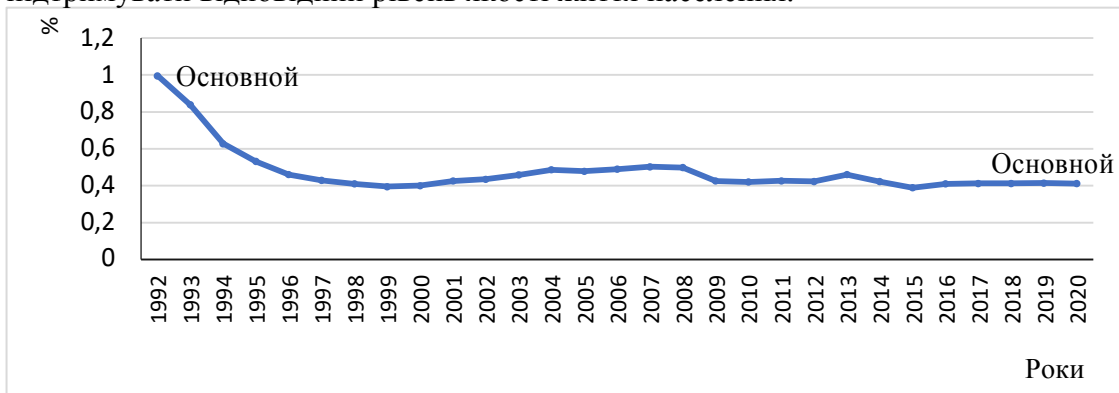

Рисунок 1. Частка ВВП України (у дол. США за ПКС) у ВВП світу, у %.¹⁴

¹³ IMD. The World Competitiveness Yearbook. URL: <https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness/>

¹⁴ International Monetary Fund. World Economic Outlook. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/profile/WEOWORLD>

Не викликає сумнів, що “координати” країни у глобальному структурному порядку, її статусні позиції, претензії та права на “шматок” світового ВВП не є сталими (табл. 5). Імовірність змін, як сприятливих, так і несприятливих, є найвищою на дивергентній (революційній) стадії розвитку світ-системи, коли вона проходить етап радикальних структурних трансформацій та у зоні біфуркації є надчутливою до будь-яких поштовхів.

Таблиця 5

Країни, що найбільш істотно змінили внесок у створення ВВП світу за період 1990-2020 рр.¹⁵

Країна світу,%	Питова вага ВВП країни (дол. США) у ВВП світу,%			Країна	Питова вага ВВП країни (дол. США) у ВВП		
	1990	2020	Приріст		1990	2020	Втрати
1. Китай	1,58%	17,26%	15,67%	1. Японія	13,75%	5,92%	-7,83%
2. Індія	1,41%	3,13%	1,73%	2. Німеччина	7,78%	4,57%	-3,21%
3. Індонезія	0,47%	1,24%	0,78%	3. Італія	5,18%	2,18%	-3,00%
4. Південна Корея	1,24%	1,93%	0,69%	4. Франція	5,57%	3,10%	-2,47%
5. Польща	0,29%	0,70%	0,41%	5. Сполучене Королівство	4,80%	3,18%	-1,62%
6. В'єтнам	0,03%	0,41%	0,38%	6. США	26,17%	24,74%	-1,43%
7. Саудівська Аравія	0,52%	0,83%	0,31%	7. Іспанія	2,36%	1,50%	-0,85%
8. Бангладеш	0,14%	0,44%	0,30%	8. Україна	0,98%*	0,21%	-0,77%
9. Ірландія	0,22%	0,50%	0,28%	9. Канада	2,61%	1,93%	-0,67%
10. Сінгапур	0,16%	0,41%	0,25%	10. Ірак	0,79%	0,22%	-0,58%

*дані за 1992 рік.

Під час переупорядкування глобальної мережі економічних взаємодій у окремих суб'єктів з'являються реальні можливості переламати хід історії, у конкурентній боротьбі проторувати нову траєкторію руху та змінити на краще власне економічне майбутнє. Розуміється, що зазначена задача є надзвичайно актуальною для України. Її повернення з півпериферії у коло розвинених країн потребує відповідних заходів щодо прискореного формування економічного порядку постіндустріального типу, побудованого з урахуванням новітніх теоретико-методологічних засад та передової світової практики управління інклюзивним розвитком та міжнародною конкурентоспроможністю.

В умовах швидких метаморфоз Індустрії 4.0-5.0¹⁶ нехтування конкурентоспроможністю та інноваційна пасивність макроекономічних суб'єктів обертаються їх технологічною примітивізацією, гальмуванням розвитку й звуженням його альтернатив, дрейфом у бік периферії глобальної економіки.

¹⁵ World Bank national accounts data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>

¹⁶ Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. Geneva: World Economic Forum, 2016. 172 p.; Мейсон Пол. Посткапіталізм. Путівник у майбутнє. К.: Наш формат, 2019. 360 с.; Індустрія 5.0: Що це таке і що вона принесе? URL: <https://www.hwlibre.com/uk/industria-5-0/>

Діаграми (рис. 2-3), доповнені лінією тренду, підтверджують додатну значиму кореляцію між макроекономічними результатами та конкурентними якостями національних економік й доводять для переважної більшості з них неможливість підвищення рівнів добробуту і благополуччя без успіхів у боротьбі за найкращі способи реалізації власних економічних інтересів.

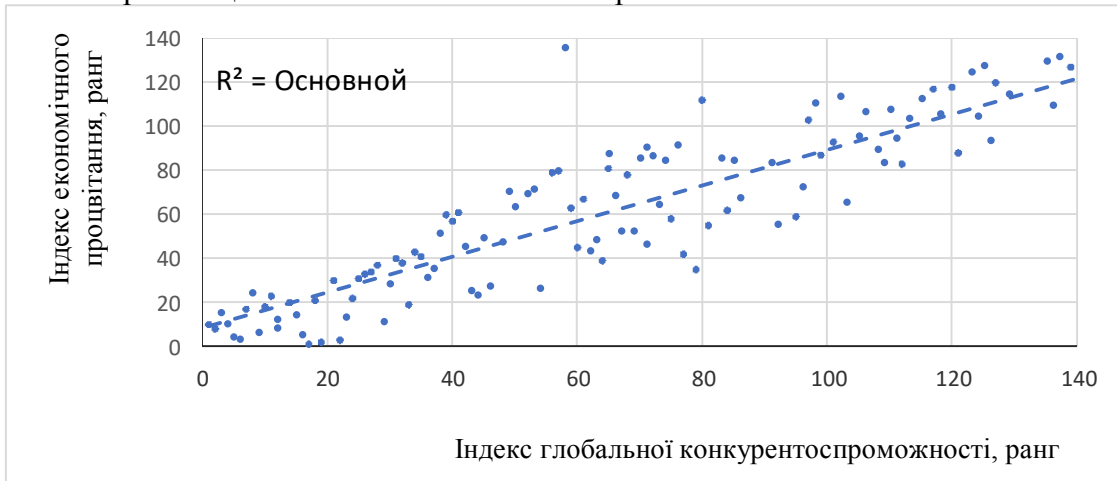

Рисунок 2. Кореляція між рангами в рейтингу глобальної конкурентоспроможності (GCI) та економічного процвітання/благополуччя (The Legatum Prosperity Index) країн світу¹⁷.

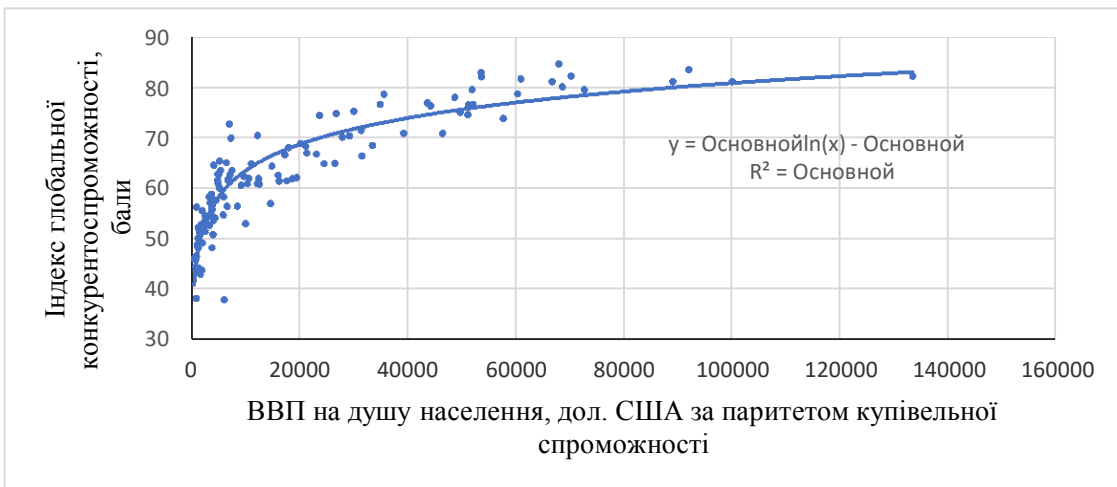

Рис. Кореляція між індексом глобальної конкурентоспроможності (GCI) та доходом на душу населення країн світу¹⁸.

Імперативом саморозвитку відкритих економічних систем стає готовність генерувати та сприймати нове, спроможність до адаптації та інноваційного

¹⁷ Global Competitiveness Report. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019/>; The Legatum Prosperity Index. URL: <https://www.prosperity.com/rankings>

¹⁸ Global Competitiveness Report. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019/>; World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/>

удосконалення¹⁹. В Україні, на жаль, за роки незалежності не вдалося знайти адекватні інноваційні відповіді на виклики глобалізації. Насамперед, йдеться про загрози та ризики, пов'язані із появою такого трансграничного феномену захоплення й перерозподілу економічної влади як *глобальна конкуренція* (табл. 6).

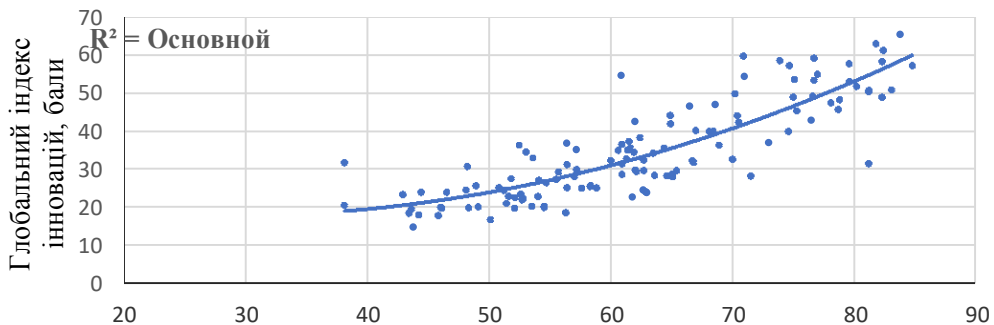
Таблиця 6

Визначальні ознаки та атрибути глобальної конкуренції

Ознака	Зміст
Об'єкти	<ul style="list-style-type: none">• свідомість та підсвідомість людини, громадська думка;• ринки збуту, зокрема майбутні;• ресурси (природні, матеріально-технічні, фінансові, людські, інтелектуальні, знання, інформаційні);• сфери політичного та економічного впливу;
Учасники	<ul style="list-style-type: none">• мікро- (фінансові та нефінансові корпорації); мезо- (ТНК, МНК, регіони, інтеграційні об'єднання); макро- (національні економіки);
Просторова (геоекономічна) конфігурація конкурентних відносин	<ul style="list-style-type: none">• мережеві глобальні (транснаціональні) структури, що охоплюють усі стадії та форми руху валового продукту світу, відповідних ресурсних та товарно-грошових потоків;
Домінуючі фактори та переваги конкурентоспроможності	<ul style="list-style-type: none">• талановитий та креативний людський капітал;• неперервне навчання та перепідготовка робочої сили;• інтелектуальне, науково-технічне та інноваційне лідерство;• кастомізація;• ефекти кластеризації, платформи, масштабу та різноманіття;• мультифакторна продуктивність факторів виробництва, ресурсоємність виробничо-технологічного базису;• заміщення абсолютно обмежених природних ресурсів на відновлювальні та штучностворені;• синергетичний ефект колаборації, міжнародного розміщення виробництва та глобальних збутових мереж, гнучкі форми інтеграції;• ефективність бізнес-моделей, корпоративного управління та логістики;• відповідність між рівнями продуктивності праці, заробітної плати та оподаткування;• цінності, культура та традиції;
Джерела доходів (вигод)	<ul style="list-style-type: none">• технологічна та інтелектуальна рента;• монопольні (абсолютні) та диференційні (відносні) міжнародні конкурентні переваги інноваційного походження;
Організаційні форми управління конкурентоспроможністю	<ul style="list-style-type: none">• глобальний менеджмент якості та маркетинг на рівні транс- та мультинаціональних корпорацій;• компласнс програм та проектів інноваційного розвитку;• фронтальна національна політика конкурентоспроможності;• національне та міжнародне регулювання процесів міграції ресурсів, науково-технічного обміну та дифузії інновацій;• міждержавна та наддержавна конкурентна політика.

¹⁹ Білоцерківець В.В., Завгородня О.О. Екогенетичні засади визначення сутності економіки як інноваційної. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. Збірник наукових праць*. 2010. № 1(3). Том 1. С.29-37.

Суперництво економічних суб'єктів за найкращу реалізацію власних інтересів у глобальному середовищі набуває комплексного характеру, охоплюючи не тільки усі наявні підсистеми сучасної міжнародної економіки, внутрішні та зовнішні ринки, а й боротьбу за їх майбутні контури та відповідне чільне місце у цьому майбутньому²⁰. Очікуваний успіх та сфера економічного впливу країни безпосередньо визначається її міжнародною конкурентоспроможністю, підйоми якої на початку XXI-го сторіччя закладаються проривними інноваціями та інститутами стратегічного розвитку (рис.4).

Індекс глобальної конкурентоспроможності, бали

Рисунок 4. Кореляція між глобальним індексом інновацій та індексом глобальної конкурентоспроможності країн світу, 2020 р.²¹

Інноватизація економічного розвитку й конкурентної політики: передумови та драйвери

Стрімка глобалізація та інтенсифікація інноваційних взаємодій, формування відкритої моделі інновацій²² в останній чверті XX-го сторіччя є явищем закономірним і мультикаузальним²³. Його підйоми розширюються у міру долучення до глобальної мережі інноваційних відносин все більшої кількості *активних* країн-учасників і зміцнюються через посилення їх взаємозалежності у міру поглиблення суспільного поділу праці, розвитку, диференціації та флексибілізації форм спеціалізації, кооперації і комбінування виробництва, часткового зняття трансграничних обмежень у русі фінансово-грошових, інформаційних та товарних потоків. Усупільнення виробництва і

²⁰ Міжнародні стратегії економічного розвитку: підручник / За ред. А.О. Задой. К.: Знання, 2007. С.12-19.

²¹ Global Competitiveness Report. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019/>; Global Innovation Index (GII). URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/

²² Chesbrough Henry W. Open Business Models: How to Thrive in the New Innovation Landscape. Harvard Business Press, 2006. 256 p.

²³ Цифровий вимір інноваційно-інформаційної економіки: монографія / Тарасевич В.М., Білоцерківець В.В., Завгородня О.О., Лебедева В.К. та ін.; за ред. В.М. Тарасевича: Дніпро: ПМП «Економіка», 2021. С.224-261; Краус Н. М. Інноваційна економіка в глобалізованому світі: інституціональний базис формування та траєкторія розвитку: монографія. Київ: Аграр Медіа Груп, 2019. 492 с.

споживання у світовому масштабі тотожно не просто посиленню взаємозалежності акторів міжнародної економіки при відтворенні ВВП світу, а ініціації переходу цієї взаємозалежності в *органічну* форму²⁴.

Інноваційному драйверу конкурентних відносин додатковий рушійний імпульс надають симбіотичні тенденції креативізації та інтелектуалізації. Разом вони узвичаюють інноваційність як спосіб буття економічних акторів. Серед чинників експансії економічної творчості та збільшення інтелектуальної компоненти відтворувальних процесів:

- виснаження природних ресурсних резервів екстенсивного економічного розвитку в країнах – лідерах, що спонукає до активних пошуків нетрадиційних (інноваційних) способів підтримки позитивної економічної динаміки;

- інформаційна революція із такими результатами як: а) прискорення інформаційних потоків та дифузії інновацій, б) радикальна реорганізацій та реконфігурація комунікаційний взаємодій економічних акторів, в) формування відкритої глобальної бази знань, г) здешевлення вартості тиражування та розповсюдження інформаційно-інтелектуального продукту, полегшення верифікації його новизни та авторства;

- формування мережевих телекомунікаційних on-line технологій роботи із просторово-розподіленими даними. Завдяки їм для акторів стискається час і простір, відкриваються кордони, створюються можливості відповідно до потреб і інтересів знаходити, встановлювати та підтримувати контакти майже в будь-якому місці земної кулі. Їх “контактне поле” - зонований за щільністю, силою і імовірністю взаємодій просторовий ареал дифузії інформації²⁵ - розтягується й наближається до діаметру ноосфери;

- досягнутий рівень життя в розвинутих країн із відповідною орієнтацією виробництва (рис. 5) на задоволення індивідуалізованих потреб споживача, безперервне оновлення номенклатури та диференціації спектру споживчих властивостей благ, що їх задовольняють. У цих умовах підвищення реального добробуту економічних суб'єктів відбувається за рахунок унікальних нецінових та позадоходних факторів. А суттєве розширення практики персоналізації продуктів та послуг створює нові ринки і нові інноваційні альтернативи для отримання прибутку і надприбутку. Зворотний боком зростання рівня економічного добробуту є зміцнення “платформи” розвитку інноваційної економіки з точки зору її ресурсозабезпеченості, здатності і готовності сприймати продуктові та процесові інновації;

- певна девальвація економічної цінності традиційних факторів виробництва в умовах прискорення соціально-економічного та техніко-економічного часу тощо. певна девальвація економічної цінності традиційних

²⁴ Міжнародна економіка. Підручник/ За ред. А.О. Задої, В.М. Тарасевича. К.: Центр учбової літератури, 2012 С.26-28.

²⁵ Heylighen F. The Global Superorganism: an evolutionary-cybernetic model of the emerging network society. *Journal of Social and Evolutionary Systems*. 2007. №1. P. 58-119; Castells Manuel Olivan. The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture. Cambridge, MA; Oxford, UK: Blackwell. 2000. 598 p.

факторів виробництва в умовах прискорення соціально-економічного та техніко-економічного час. Перше характеризує збільшення кількості значимих подій в календарну одиницю часу - рік, друге - обумовлене моральним старінням скорочення життєвих циклів продуктів та технологій, їх обривання ще до завершальної втрати ними споживчих властивостей тощо²⁶.

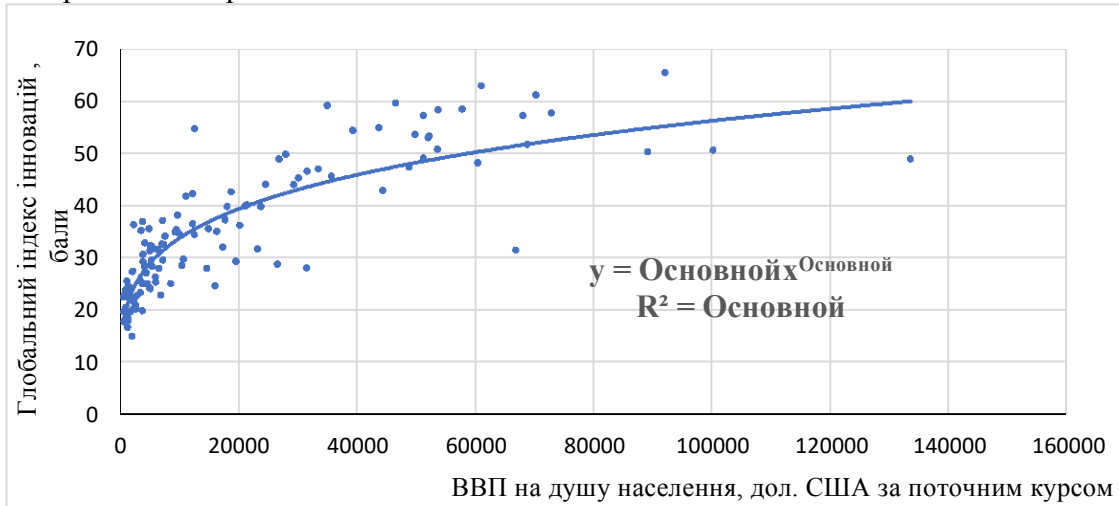

Рисунок 5. Кореляція між глобальним індексом інновацій та індексом глобальної конкурентоспроможності країн світу, 2021 р.²⁷

Конкурентний тиск зумовлює загострення потреб розвитку та примушує економічних акторів швидше реагувати на зовнішні виклики та кон'юнктурні коливання, убезпечувати себе та власні активи від морального старіння, протидіяти стрімкому вичерпанню інноваційних джерел монопольної та диференційної ренти. Тож все потужніше проявляють себе стимули до ротації факторів конкурентоспроможності й чергової зміни лідера, виведення у доміанти інтелектуального та знаннєвого ресурсів, що вирізняються: а) порівняно більшим продуктивним та доходогенераційним потенціалом; б) множинними позитивними зовнішніми ефектами; в) здатністю розширювати економічний простір та забезпечувати реалізацію експансіоністських стратегій, запобігаючи антагонізації еколого-економічних суперечностей і т.п. У багатьох розвинених країнах саме знаннєвий та інноваційний ресурси розвитку підтримували позитивну економічну динаміку протягом останніх десятиліть (табл. 7). А країнам, що розвиваються, допомагали наздогнати лідерів та скоротити «технологічний розрив».

Відтак, нові корисні знання та інформація наділяються статусом стратегічного авангардного ресурсу розвитку і протагоніста майбутнього. Тож притаманні епосі індустріалізму фетиші бізнес-прагматизму, протекціонізму,

²⁶ Білоцерківець В.В. Нова економіка: зміст та еволюція: монографія Дніпропетровськ: Січ, 2013. С. 218 (366 с.)

²⁷ Global Innovation Index (GII). URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/; World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/>

відносної закритості особистих інформаційних просторів та автономності інноваційних циклів поступово витісняються ідеологемами суспільної корисності, помірної відкритості, доступності та взаємовигідного партнерства.

Таблиця 7

Вплив інноваційного чинника на поділ країн світу за рівнем економічного добробуту (2021 р.)²⁸

Показники	Одиниця вимірювання	Світ*	Групи країн за рівнем доходу				Україна
			НІ-країни	УМ-країни	LM-країни	LI-країни	
Глобальний індекс інновацій (GII)**	бали	37,01	49,0	32,7	26,7	21,2	35,6
Населення (світ у цілому)	млн.	7888,41	1240,63	2503,13	3398,19	718,26	41,79
	%	100	18,85	34,61	33,85	12,69	0,56
ВВП, дол. США за поточним курсом*	трлн. дол.	96,24	59,83	27,10	8,74	0,56	0,2
	%	100	61,98	28,08	9,06	0,58	0,21
Середній ВВП на душу населення*	дол. США	12236,61	48225,24	10828,05	2572,71	783,81	4835,75
Індекс людського розвитку**	бали	0,68	0,87	0,75	0,62	0,50	0,77
Глобальний індекс конкурентоспроможності**	бали	60,9	70,2	56,4	51,6	35,5	57
Гранична умовна "ціна" 1 додаткового пункту рівня інноваційного розриву між НІ-та УМ-країнами + 2294\$ на душу населення							

* Обстежені країни. ** - медіана у групі.

НІ-країни - країни з високим рівнем доходу (ВВП на душу населення \geq 12500 дол. США); УМ-країни – країни з доходом на рівні вище середнього (4500 дол. США \leq ВВП на душу населення < 12500 дол. США); LM- країни – країни з доходом на рівні нижче середнього (1800 \leq ВВП на душу населення < 4500 дол. США); LI – країни – країни з низьким рівнем доходу (ВВП на душу населення < 1800 дол. США).

Знання та інновації – результат інтелектуальної суспільної праці – є універсальним засобом переходу акторів через наявні межі можливого (знаходження нових сенсів та цілей руху, удосконалення і розширення простору особистої економічної активності, подолання ресурсно-технологічних перепон, підвищення рівня конкурентоспроможності та адаптабельності як передумов економічної експансії.

Не дарма новітня концепція економіки знань ставить під сумнів позаісторичність вихідної аксіоми економікс про обмеженість усіх видів економічних ресурсів. Її прихильники аргументовано стверджують, що поняття

²⁸ Global Innovation Index (GII). URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/ ; World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/> ; Global Competitiveness Report. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019/>

обмеженості й рідкості ресурсів є відносними й актуальними виключно у короткому періоді. Вони безпосередньо залежать від наявного рівня знань, який визначає радіус ноосфери, реальну доступність для практично-перетворювальної діяльності людини об'єктів навколишнього середовища, ступінь розуміння їх якісних споживчих властивостей, продуктивність, ефективність та ресурсоемність технологій їх використання. Оскільки ж знання перебувають в русі, відкриваючи нові перспективи, форми і альтернативи інноваційного розвитку, у довгостроковому періоді проблема ресурсних обмежень втрачає гостроту.

Потужний *фінансово-промисловий капітал*, переконавшись під час кризи 2007-2008 рр. у неможливості “обманути” економічні закони та катастрофічних наслідках фіктивного примноження у віртуальній реальності, *вимушено підкорює свій кругообіг інтелектуальному та інноваційному капіталу*. Останній доцільно визначити як різновид капіталу, що втілює в собі певні форми корисної новизни, збагачує новизною процеси продукування вартості, в яких він задіяний, та забезпечує їх неперервну адаптацію до змін агресивного конкурентного середовища. Підоймами його самозростання є:

- складна праця, використання (експлуатація) унікальних за якостями висококваліфікованих трудових і знанняємних засобів праці;
- максимізація результатів синтезу новаційних та традиційних факторів виробництва, їх повне чи часткове привласнення, споживання та нагромадження;
- генерація додаткового потоку доходів, пов'язаного із реалізацією прав власності на продукти інтелектуальні продукти;
- мобілізація й концентрація навколо себе відносно вільних фінансово-кредитних ресурсів, приваблених порівняно високою рентабельністю інноваційного капіталотворення в промислових масштабах;
- спроможність задовольняти специфічні потреби акторів в науково-технічних та продуктових інноваціях, “живлення” актуальною корисною новизною відтворювальні процеси. Цілеспрямовано створені і розвинуті конкурентні переваги стають універсальним засобом виходу за межі результатів, нормальних для зразкової посередності, локального підвищення норми прибутку окремих акторів та отримання ними доходів рентної природи. У кожному конкретному випадку тип ренти, специфіка її продукування, розподілу та перерозподілу залежатиме від того, яка саме новизна і на якій фазі буде привнесена в обіг капіталу та відтворювальні процеси, які суб'єкти чи об'єкти виступатимуть в ролі її первісного носія, які індуковані форми вона прийме та як це позначиться на ціноутворенні.

Для капіталу-власності стратегічне значення має покращення невідчужуваних результатів, яке дозволяє збільшити показники капіталізації власних матеріальних та нематеріальних активів, їх ринкову вартість. Йдеться про приріст потенцій і компетенцій, вдосконалення й осучаснення матеріально-технічної бази, підвищення професійно-кваліфікаційних характеристик людського капіталу, розробку нових придатних для

комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, добутки ділової репутації (goodwill) тощо.

За розвиток та інтенсифікацію *відкритих* форм інноваційної динаміки слід завдячувати тенденції *лібералізації* - відмові від тотального захисту інноваційних таємниць конкурентоспроможності та зменшення бар'єрів в русі інноваційного капіталу теренами глобальної економіки. Причини послаблення позицій мікро- та макропротекціонізму слід шукати в самій природі знань й інформації, сучасній специфіці їх продукування та у нерівномірності науково-технічного розвитку.

Насамперед, йдеться про відомі парадокси евристики і стохастичність творчих пошуків, яким притаманні непередбачуваність і множинність супутніх отриманих результатів. Звісно, що лише частина них тісно корелюватиме із бізнес-стратегією самого розробника та, з огляду на ресурсні обмеження, ефективно використовуватиметься. Залишок же може стати в нагоді комусь іншому. Здоровий глузд підказує, що якщо є хоч якийсь шанс його комерціалізувати, мінімізувати витрати, підвищити віддачу внутрішнього портфелю інтелектуальної власності, то ним слід скористатися. Тим паче, що через посилення тенденцій інтелектуалізації та креативізації абсолютні обсяги інтелектуального продукту, у т.ч. його відносно зайвої частини, щороку збільшуються²⁹.

Водночас усвідомлюється, що за наявної швидкості онтологічних перемін унеможлиблюється задоволення інноваційних потреб і інтересів виключно за рахунок власних матеріальних, трудових та фінансових ресурсів. Зростаюча складність та мультидисциплінарний характер роблять результативні наукові дослідження, НДДКР та інновації все ризикованіше і дорожче. Відповідні витрати подвоюються кожні 7-10 років. Вимога їх самоокупності передбачає все ширшу й глибшу диференціацію сфер застосування інновацій.

Окремий актор (організація) не може володіти знаннями й навичками, що відповідають конкретним вимогам усіх сегментів. Обмеженість ресурсів не дозволяє йому самотужки інноваційно підтримувати усі спеціалізовані напрями власної економічної діяльності. Цілком природно, що він виявляється безсилим добувати й обробляти гігантські масиви актуальної інформації щодо технологічних і продуктових новинок, ринків, кон'юнктурних цінових трендів, проциклічних макроекономічних індикаторів тощо. Як наслідок, ефективність інноваційної динаміки, заснованої на закритих інноваціях, знижується. Для акторів не залишається іншого вибору, як розпочати більш повно використовувати переваги поділу й кооперації інтелектуальної праці, реорганізувати модель співпраці із середовищем, підвищуючи міру відкритості.

Адекватним чином змінюється ставлення до об'єктів інтелектуальної власності та авторського права. Нарівні із високотехнологічним капіталом (машинами, обладнанням, устаткуванням) і наукоємною продукцією вони

²⁹WIPO. URL: <https://ipportal.wipo.int/>

починають розглядатися як *товар - потенційний ринковий актив, джерело доходів і важіль впливу на контрагентів, яким слід взаємовигідно обмінюватися із іншими суб'єктами інноваційної діяльності.*

Свій вагомий внесок у підрив закритої моделі інновацій також робить підвищення мобільності людського капіталу³⁰, у т.ч. пов'язане із поширенням у глобальному масштабі серед професійної еліти практики “job shopping”, як альтернативи поступовому кар'єрному зростанню. Йдеться про *самочинний* неперервний пошук висококваліфікованими робітниками більш привабливих сторонніх пропозицій з працевлаштування, їх жагу змін і безоглядну готовність “кочувати” за більш високими доходами та перевагами, особливо у разі втрати інтересу до проекту, яким вони займаються. Найбільшою “схильністю до кочівництва” вирізняються і входять до складу так званих “золотих кочівників” (golden job-movers), зокрема професійні політологи, менеджери, маркетологи та бізнес-консультанти, фахівці в сфері ІКТ, програмування та системного адміністрування, науково-дослідницький середній та технічний персонал³¹.

Ще один міжнародний аспект проблеми – “втеча мізків” (“brain draine”) – пов'язаний із істотним поглибленням соціально-економічної нерівності країн світу та диференціацією умов для самореалізації і “соціального ліфту” особистостей, насамперед висококваліфікованих й талановитих.

Тож компанія, яка вкладає кошти в НДДКР і розвиток персоналу, в будь-який момент може лишитися розробок разом із співробітниками, які спокусилися більшими вигодами й перейшли до конкурентів або створили власний венчурний бізнес-проект на базі набутих в компанії знань і вмінь, комерційних та технологічних таємниць. Щоб уникнути такої загрози й запобігти втратам, їй доцільно якомога раніше оприлюднити інформацію про отримані нові результати та юридично закріпити за собою відповідні права інтелектуальної власності. В аналогічний спосіб також можливо боротися із неумисними витокami стратегічно важливої інформації, хакерством чи технологічним шпіонажем. Останній активізуватиметься у міру загострення конкурентних відносин і при збільшенні виграшу лідерів у гонитві наввипередки.

Розуміється, що жоден із можливих сценаріїв відкриття інноваційних взаємодій не буде реалізований, якщо власник інноваційно-інтелектуального продукту (ІПр) не відчуватиме себе достатньо захищеним від проявів недобросовісної конкуренції і не боїтиметься втратити належні йому за правом першості ексклюзивні переваги монополіста. *Відкриті інновації надзвичайно вибагливі до правової якості середовища, в якому протікає їх життєвий цикл.*

³⁰ Hippel von E. Democratizing of innovation/ Cambridge, London: The MIT Press, 2005. 204 p.

³¹ Stalker P. Occupational mobility without frontiers: The impact of globalization on international migration. *Economic perspective*. 2005. №5. P. 65-74.

Однією з визначальних передумов добровільної співпраці зацікавлених акторів інноваційних взаємодій є достатньо високий рівень розвитку інституту власності на продукти інтелектуальної праці, широкий спектр юридично визнаних об'єктів привласнення, легалізована варіативність форм розмежування й делегування відповідних прав, надійність та ефективність механізмів їх захисту. Найвищий ступінь захисту забезпечується при територіальних переміщеннях ІІПр та нововведень по внутрішньо фірмових інформаційних, логістичних і дистриб'юторських каналах транснаціональних корпорацій.

Спільне використання результатів НДДКР материнськими й дочірніми компаніями не супроводжується зміною власника і не несе в собі явних небезпек, пов'язаних із несанкціонованим доступом до відповідної новаційної інформації сторонніх осіб. Оскільки її дифузія є невід'ємною складовою стратегії саморозвитку трансграничної інтегрованої системи, можна констатувати безпосередній зв'язок між масштабами і темпами транснаціоналізації бізнесу та кількістю інноваційних взаємодій між резидентами і нерезидентами, пов'язаними транснаціональним капіталом. І загалом, між тенденцією транснаціоналізації мікроекономічних процесів, усе ширшим розкриттям в міждержавному просторі "воріт глобалізації"³², торуванням крізь них шляхів для дифузії інновацій та територіальною експансією *прямих відкритих* форм інноваційно-інвестиційної діяльності.

Підводячи підсумки, відзначимо, в якості одного із знакових проявів перебудови метаболізму глобальної економічної системи та об'єктивного наслідку взаємодії вищевідзначених тенденцій постає зміцнення й розвиток *інноваційних комунікацій в глобальному масштабі*. Вони виникають між акторами, при контактах, змістовно пов'язаних із будь-якими суспільними аспектами відтворення інновацій (від проектування через трансфер у виробництво до споживання) на протязі їх життєвого циклу (зародження → становлення → зрілість → занепад).

Національна інноваційна система як макроінститут самоорганізації та регуляторики інноваційної динаміки

Виклики глобалізації, конкуренції, інформатизації та цифровізації знаходять своє адекватне теоретичне й практичне відображення в концепції національних інноваційних систем (НІС), що, по-перше, спирається на засновок про визначальну знань та інформації в забезпеченні та підтримці інтенсивно-інноваційного типу економічному розвитку і, відповідно, про необхідність створення ефективної системи генерації, трансграничної дифузії та усупільнення знань, здатної:

а) з найменшими витратами розв'язувати проблему організаційного ускладнення та кумулятивного нарощування інформаційної ємності економічних систем різних рівнів агрегування;

³² Andersson A.E., Anderson D.E. Gateways to the Global Economy. A.E. Anderson, Aldershot: Edward Elgar, 2000. 268 p.

б) без послаблення рушійних сил конкуренції зменшувати макроскопічні наслідки асиметричного розсіювання знань;

в) сприяти економічним суб'єктам у подоланні індивідуальних обмежень руху, пов'язаних із нестачею актуальних інформаційних ресурсів, пропонуючи власникам цих ресурсів компромісні варіанти узгодження інтересів, засновані на колаборції, контрактації, взаємоконтролі, спільній та перехресній власності, довірі тощо.

По-друге, втілює в собі найбільш сучасне розуміння інноваційної динаміки як суспільно-колективного процесу “товаризації” та комерціалізації знань³³, інтенсивність якого обумовлюється гостротою й інтенсивністю конкуренції, а потужність кооперативних ефектів і результативність - дією, насамперед, інституціональних чинників.

По-третє, визнає необхідність комплексного підходу до інноваційного процесу, коли суттєвого значення набувають не розрізнені спроби використати конкретні розробки в певному виробництві, а формування цілісної гнучкої й динамічної інноваційної системи, здатної через неперервний потік інновацій вирішувати проблему авангардизації й модернізації технологічного базису³⁴.

По-четверте, уособлює останні досягнення теорії та практики самоорганізації, координації та регулювання економічних систем із мережевою топологією, надаючи можливість реалізувати в масштабах країни їх порівняльні конкурентні переваги. Йдеться як про відомі загальні переваги, характерні для будь-яких соціальних мереж (динамічність, інтерактивність, відкритість кордонів для нових учасників, синергія взаємодій, синархічність, лабільність та адаптабельність, порівняно високий потенціал стійкості до впливів середовища, їх відносна самостійність, варіативність форм та моделей поведінки), так і про специфічні, притаманні їх економічним різновидам:

- детермінація майбутнім;
- синергетичний ефект, потужність якого стрімко зростає при переході кооперації на вищу колабораційну стадію розвитку. Під колаборацією (розуміється добровільне об'єднання зусиль кооперантів заради досягнення спільних, консенсусних цілей або навколо певної ідеї (проєкту), при якому шляхом взаємовигідного обміну діяльністю, знаннями та ресурсами відбувається колективне творення (co-creation) інноваційного продукту³⁵;
- оптимальне сполучення централізації та децентралізації ресурсів, їх відносно вільні переливи між вузлами мережі;
- колегіальне прийняття рішень із частковим зняттям проблеми індивідуальної обмеженої раціональності;

³³ Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема: Навч. посіб.

для вищих навчальних закладів / За ред. д.е.н., проф. Ю.М. Бажала. К.: Університетське вид-во «Пульсари», 2015. 278 с.

³⁴ Гросфелд Т.Дж., Роландт Дж. А. Логика открытых инноваций: создание стоимости путем объединения сетей и знаний. *Форсайт*. 2008. № 1 (5). С. 24-29.

³⁵ Thomson A.M., Perry J.L. Collaboration Processes: Inside the Black Box. *Public Administration Review*. 2006. Vol. 66. №1. P. 20-32.

- уможливлення одночасного досягнення індивідуальних та колективних цілей внаслідок максимізації макроскопічного синергетичного ефекту взаємодій та похідного зростання розподілених дольових часток учасників в абсолютному виразі;
- конкурентна напруга між однорідними, функціонально подібними елементами із спільними ресурсними нішами, що виконує роль стимулюючого імпаکت-фактору мікрорівневих інноваційних процесів;
- ефекти масштабу (агломераційний, пов'язаний із зростанням обсягів виробництва і зменшенням ваги умовно постійної складової собівартості продукції, та мережевий, обумовлений збільшенням кількості учасників мережевих комунікацій та доступністю сукупно-розподілених ресурсів) і різноманіття (диверсифікація, багата на новизну комбінаторика різноякісного, комбінування комплементарного, вигоди від тиражування, засвоєння та легального копіювання інноваційних практик);
- колективна безпека й протистояння зовнішнім загрозам, у т.ч. зовнішньо-конкурентним, стабілізація через механізми взаємопідтримки, взаємодопомоги, обмеженого альтруїзму / егоїзму;
- заснована на довірі мінімізація рівня невизначеності, трансакційних витрат та ризиків опортуністичної поведінки учасників тощо.

По-п'яте, створює плідну основу для розробки структурно-промислової та інноваційно-інвестиційної політики, адекватної специфічним національним умовам й спроможної забезпечити прогресивне оновлення технологічної макроструктури національної економіки.

Починаючи з Б.-А. Лундвалла (1992 р.) і К. Фрімена (1995 р.) - засновників та "хрещених батьків" концепції національних інноваційних систем, у фаховій літературі традиційно використовується подвійна дефініція НІС. З одного боку, із функціональним наголосом вона визначається як інтерактивний і самовідтворюваний механізм (екоценоз) кооперації та інтеграції учасників інноваційної діяльності, які індивідуально та у чисельних взаємодіях забезпечують генерацію, поширення й використання нових знань і технологій у межах конкретної держави-нації. З іншого, інституціонального, ракурсу пропонується погляд на НІС як на комплекс інститутів правового, організаційного, фінансового і соціального характеру, що, спираючись на національне коріння, традиції, політичні й культурно-ментальні особливості, забезпечують, координують та регулюють інноваційну діяльність. Слід додати, що зазначена дефінітивна дуальність є атрибутом визначення НІС у інноваційному законодавстві країн ЄС, ОЕСР та країн, що орієнтуються на них у розробці власних нормативно-правових засад інноваційної діяльності.

Убудованість НІС у національне відтворення особливо яскраво проявляється при розгляді множини взаємопов'язаних детермінант, під впливом яких вона еволюційно формується й розвивається. Основними з них є:

- територіальні розміри національної економіки, попередньо нагромаджений в ній потенціал саморозвитку, наявні ресурсно-технологічні

можливості (науково-технічний потенціал, людський та фінансовий капітали, соціальна сфера, матеріально-технічна база) ;

- закладені в минулому ціннісно-цільові пріоритети суспільного вибору, вектор(и) інтеграції, напрями спеціалізації і місце в світовому поділі науково-технічної праці,

- еволюційні перспективи у межах обраної інтеграційної моделі й інтеграційні альтернативи, міра та характер відкритості внутрішнього економічного простору, ступінь протекціонізму його інноваційного осередку, повнота циклу відтворення інновацій;

- наявний стан інфраструктури;

- особливості історичного розвитку державних інститутів та форм підприємництва, традиції приватно-державного партнерства та взаємовідносин між центром та регіонами;

- узвичаєні принципи самоорганізації відкритого макроекономічного простору (лібералізм і консерватизм; індивідуалізм і колективізм; дистанція влади; ієрархія, синархія, анархія; автаркізм і космополітизм; толерантність і гетерофобія; протекціонізм та фритредерство);

- паттерни та параметри поведінки мікроекономічних суб'єктів, адекватні різноманітним викликам середовища і біфуркаційним зонам, їх інноваційна культура, "коридор" свободи та узвичаєні траєкторії та руху, тощо.

Місія НІС полягає у формуванні й розвитку ендогенних інноваційних підойм економічного розвитку, покращення суспільного добробуту, підвищенні конкурентоспроможності національної економіки та забезпеченості її руху в глобальному політико-економічному процесі. Реалізація мети-імператива досягається шляхом неперервного удосконалення на інноваційній основі макропрограм системотворення та національного відтворення, запобігання їх моральному старінню, модернізації та вибіркової авангардизації, узгодженої з національними науково-технічними, технологічними та структурними пріоритетами розвитку. Комплементарними взаємопов'язаними задачами є такі:

- створення сприятливого середовища для активізації інноваційної діяльності економічних суб'єктів та підвищення її результативності, зростання і покращення на внутрішньому ринку пропозиції інноваційних благ, підвищення платоспроможного попиту на них;

- розширене відтворення науково-технічного та інноваційного потенціалів національної економіки, знаходження суспільного консенсусу щодо напрямків та способів їх зміцнення, нарощування й актуалізації;

- розбудова системи інститутів розвитку та створення дієвого суспільного механізму їх фінансування;

- інноваційно-інвестиційна підтримка стратегічних пріоритетів розвитку країни;

- підвищення статусних (рейтингових) позицій країни на світовому ринку інформаційно-інноваційної продукції та технологій, покращання її інноваційного іміджу, збільшення в абсолютному та відносному виразі

привласненої її резидентами глобальної інтелектуальної та інноваційно-технологічної ренти;

- інтеграція в глобальний науково-технічний та інноваційний простір, й насамперед його ЄС-осередок, без утиску стратегічних національних економічних інтересів.

Із теорії системного аналізу відомі як діалектична взаємообумовленість функцій та структури органістичних систем, так і вимоги щодо їх взаємоадекватності. Структура повинна відповідати внутрішній логіці функціонування системи, уможливлувати за певних обмежень та критеріїв результативності реалізацію її стратегічної місії та виконання функціонального призначення. Це вірно і стосовно НІС. Набір її складових є типовим, динамічним і релевантним, але не жорстко фіксованим. Декомпозиція, проведена за ознакою “функціональна спеціалізація у відтворенні інновацій”, дозволяє виокремити у складі найбільш розширеної конфігурації НІС (покоління інтегрованих мереж G5) наступні сегменти.

1. Сегмент генерації знань, утворений науковими установами та організаціями, які безвідносно до форм власності здійснюють наукові дослідження і розробки, створюють нові науково-технічні та соціальні знання і технології їх практичного використання, пропонують нові сенси, ініціативи та форми кооперації в сфері НДДКР.

2. Виробничий сегмент, що складається із організацій та підприємств, які на основі власних досліджень чи через трансфер технологій виробляють наукоємну й інноваційну продукцію, надають інноваційні послуги та (або) є упроваджувачами/ користувачами технологічних, організаційних чи маркетингових інновацій.

3. Сегмент інноваційної інфраструктури, елементами якого є підприємства, організації, установи, їх об'єднання та асоціації, що на комерційних, некомерційних чи змішаних засадах надають різноманітні послуги із забезпечення інноваційної діяльності. Він призначений для:

- подолання морфологічних проблем функціонування і розвитку, зумовлених просторовим віддаленням та неоднорідністю елементів НІС;
- скорочення лагу перетворення наукового інтелектуального продукту у ринково-комерційні товарні форми;
- підвищення ефективності та адаптабельності інноваційних взаємодій акторів за рахунок: скорочення трансакційних витрат та непродуктивних витрат часу при інноваційних комунікаціях; оптимізації пропускнуєї спроможності мереж відповідних товарно-ресурсних потоків, їх кумуляції та каналізації; посилення гнучкості НІС (механізми резервування, страхування, часткового дублювання функцій, посередництва, у т.ч. при трансфері новітніх ідей та технологій); зменшення термінів обігу й окупності інноваційного капіталу; прискорення інформаційних потоків у контурах зворотного зв'язку й зменшення лагу реагування системи на зміни середовища.

4. Сегмент державної координації та регулювання інноваційної діяльності як сукупність інституцій, які: а) встановлюють і забезпечують дотримання норм,

вимог і правил в інноваційній сфері, виступають у ролі модератора та більш-менш незаангажованого арбітра в розв'язанні наростаючих суперечностей між акторами інноваційних взаємодій ; б) детермінують конструкційні особливості побудови та засади взаємодії усіх складових НІС, забезпечують їх симбіотичний гармонізований розвиток та, у разі необхідності, елімінують чи компенсують наявні диспропорції; в) визначають пріоритети розвитку НІС, вектори, принципи й способи її інтеграції у глобальний та регіональний інноваційний простір; г) відповідно до бачення майбутнього забезпечують розробку та проведення активної інноваційної політики.

Слід відзначити, що системотворення національної економіки на інноваційних засадах апіорі обумовлює обмеженість та функціональну неповноцінність ринкових механізмів як вбудованих автоматичних регуляторів макроекономічної динаміки . Це пояснюється низкою причин, найбільш істотними з яких є:

- усвідомлення суспільного значення інновацій, їх місця й ролі в забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку із відповідним узвищенням інноваційних інтересів до національного рівня та необхідністю знаходження консенсусу щодо конфліктогенних інтересів економічних суб'єктів заради реалізації в інноваційний спосіб стратегічних задач розвитку країни;

- актуалізація проблем планомірності, пропорційності, збалансованості та синхронізації розвитку різних складових інноваційного потенціалу та ланок інноваційного процесу, їх технологічної сумісності (норми, стандарти, регламенти, вимоги безпеки тощо);

- значні витрати ресурсів при поступальній розбудові НІС за мережевим проектом, і надзвичайно масштабні ресурсні потреби при реалізації прискореного варіанту структурогенезу, які не можуть бути задоволені без залучення суспільних ресурсів розвитку. Найбільш істотно зростають витрати когеренції й конвергенції за умов дії об'єктивних тенденцій якісного урізноманітнення, інтенсифікації та поглиблення спеціалізації інноваційних взаємодій, загального ускладнення структурної організації НІС;

- неможливість ефективного функціонування НІС без включення в інноваційні процеси суспільного сектору економіки (насамперед, фундаментальної науки, соціальної сфери) та поміркованої демонополізації науково-технічних досягнень;

- квазікомерційні властивості як знань та інформації - "сировини" інновацій, так і чисельних науково-технічних та інноваційно-інвестиційних програм, у реалізації яких через їх певну специфічність (значну капіталоємність, тривалий термін окупності, ризиковість, суспільний характер споживання отриманих результатів тощо) не зацікавлений приватний сектор економіки;

- розгалужені позитивні різнорівневі екстерналії інноваційної макродинаміки, що обумовлюють багатоманітне поєднання приватної, колективної та державної форм привласнення інноваційних результатів;

- наявність чисельних проблем неекономічного характеру, розв'язання яких потребує участі держави (наприклад, регламентація правил економічної гри

за умов розпливчатості прав власності та низки недоліків, притаманних сучасній системі патентного захисту; підтримка національної ідентичності та лобіювання національних інтересів у світ-системі; трансляція в суспільну свідомість ціннісних установок, адекватних реаліям постіндустріалізму, створення позитивного соціального іміджу науковців та інноваторів, тощо).

Своєрідні умови України визначають, на нашу думку, доцільність побудови двохполюсної моделі буття держави в НІС. На одному полюсі, мають бути сконцентровані заходи за безпосередньою участі держави із централізованим управлінням коопераційними і інтеграційними процесами в науково-технічній та інноваційній сфері, що охоплюють та “парасольково” захищають сегменти та проекти загальнонаціонального значення. Другий полюс - об’єднує заходи, орієнтовані на формування ресурсної і організаційно-правової платформи та контактного поля інноваційних взаємодій, координації й узгодження приватних інноваційних ініціатив, нарощування й актуалізації відтворювального та конкурентного потенціалів національної економіки, насамперед, їх інноваційної складової. За оптимального функціонування координаційно-регуляторних механізмів слід очікувати на виникнення інтерактивного конкурентного простору, який самочинно буде не тільки генерувати й поширювати імпульси зростання та експортної експансії теренами національної економіки, а й продукувати інноваційні технології реалізації стратегічних національних політико-економічних інтересів.

Висновки. Одним із найважливіших наслідків глобалізації є формування такого екстериторіального феномена захоплення й перерозподілу економічної влади як глобальна конкуренція.

Посилений фронтальний конкурентний тиск зумовлює загострення потреб адаптації та розвитку, примушує економічних акторів швидше реагувати на зовнішні виклики та кон’юнктурні коливання, протидіяти стрімкому вичерпанню джерел монопольної та диференційної ренти, шукати нетрадиційні (інноваційні) варіанти подолання ресурсних обмежень, приваблення та посилення лояльності споживачів. Імовірність перемоги у конкурентній боротьбі певних учасників визначається потенціалом їх міжнародної конкурентоспроможності, підойми якої закладаються піонерними проривними інноваціями, а зміцнюються стратегічними інститутами розвитку. Передумовою життєспроможності та саморозвитку відкритих економічних систем, уразливих до зовнішніх “шоків” і конкурентних загроз, є ефективний інноваційно-орієнтований менеджмент на усіх організаційно-структурних рівнях. На макрорівні виклики глобалізації, конкуренції, інноватизації та інформатизації знаходять своє адекватне теоретичне й практичне відображення в концепції національних інноваційних систем. Місія НІС полягає у формуванні й розвитку ендогенних інноваційних підойм економічного розвитку, покращення суспільного добробуту, підвищенні конкурентоспроможності національної економіки та забезпечення її руху в глобальному політико-економічному процесі. Реалізація мети-імператива досягається шляхом неперервного удосконалення на інноваційній основі макропрограм системотворення та національного відтворення, запобігання їх

моральному старінню, модернізації та вибіркової авангардизації, узгодженої з національними науково-технічними, технологічними та структурними пріоритетами розвитку.

References:

1. Завгородня О.О. Інноваційна динаміка національної економіки: монографія. Дніпро: Пороги, 2014. С. 15-42.
2. Nelson Richard R., Sidney G. Winter. An Evolutionary Theory of Economic Change. Cambridge: Harvard University Press, 1982. 437 pp.
3. Тарасевич В.Н. О синергетике инноваций. *Економіка України*. 2009. №4. С. 65-73.
4. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/> ; Global Innovation Index (GII). URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/ (дата звернення: 15.12.2022)
5. Human Development Index (HDI). URL: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI> (дата звернення: 10.03.2023)
6. Atlas of Economic Complexity. URL: <https://atlas.cid.harvard.edu/explore> (дата звернення: 24.02.2023)
7. Global Competitiveness Report. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019/> (дата звернення: 24.02.2023)
8. OECD. URL: <https://www.oecd.org/economic-outlook/november-2022/>(дата звернення: 24.02.2023)
9. Нариси теорії національної економіки. Монографія / За ред. В.М. Тарасевича. Дніпропетровськ: Січ, 2015. С. 164-165.
10. WTO. Trade in value-added and global value chains. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/miwi_e/countryprofiles_e.htmhttps://www.oecd.org/economic-outlook/november-2022/ (дата звернення: 24.02.2023)
11. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>(дата звернення: 24.02.2023)
12. Цап М.В., Палінчак М.М., Стебляк М.Д. Сутнісні характеристик процесу імпортозаміщення та його ролі в соціально-економічному розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 18. Частина 3. 2018. С.118-122.
13. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 24.02.2023)
14. Корольков В.В., Дейкун О.М. Система державного адміністрування національної економічної безпеки України. *Ефективна економіка*. 2020. №12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/94.pdf DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.92> (дата звернення: 01.03.2023)
15. IMD. The World Competitiveness Yearbook. URL: <https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness/> (дата звернення: 01.03.2023)
16. International Monetary Fund. World Economic Outlook. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/profile/WEOWORLD> (дата звернення: 01.03.2023)
17. World Bank national accounts data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> (дата звернення: 01.03.2023)
18. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. Geneva: World Economic Forum, 2016. 172 p.
19. Мейсон Пол. Посткапіталізм. Путівник у майбутнє. К.: Наш формат, 2019. 360 с.
20. Індустрія 5.0: Що це таке і що вона принесе? URL: <https://www.hwlibre.com/uk/industria-5-0/> (дата звернення: 01.03.2023)
21. Міжнародні стратегії економічного розвитку: Підручник/ За ред. А.О. Задюї. К.: Знання, 2007. С.12-19.
22. Chesbrough Henry W. Open Business Models: How to Thrive in the New Innovation Landscape. Harvard Business Press, 2006. 256 p.
23. Цифровий вимір інноваційно-інформаційної економіки: монографія / Тарасевич В.М., Білоцерківець В.В., Завгородня О.О., Лебедева В.К. та ін.; за ред. В.М. Тарасевича: Дніпро: ПМП «Економіка», 2021. С.224-261.

24. Краус Н. М. Інноваційна економіка в глобалізованому світі: інституціональний базис формування та траєкторія розвитку: монографія. Київ: Аграр Медіа Груп, 2019. 492 с.
25. Міжнародна економіка. Підручник/ За ред. А.О. Задоя, В.М. Тарасевича. К.: Центр учбової літератури, 2012. С.26-28.
26. Heylighen F. The Global Superorganism: an evolutionary-cybernetic model of the emerging network society. *Journal of Social and Evolutionary Systems*. 2007. №1. P. 58-119;
27. Castells Manuel Olivan. *The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture*. Cambridge, MA; Oxford, UK: Blackwell. 2000. 598 p.
28. Білоцерківець В.В. Нова економіка: зміст та еволюція: монографія Дніпропетровськ: Січ, 2013. С. 218.
29. WIPO. URL: <https://ipportal.wipo.int/> (дата звернення: 01.03.2023)
30. Hippel von E. *Democratizing of innovation/* Cambridge, London: The MIT Press, 2005. 204 p.
31. Stalker P. Occupational mobility without frontiers: The impact of globalization on international migration. *Economic perspective*. 2005. №5. P. 65-74.
32. Andersson A.E., Anderson D.E. *Gateways to the Global Economy*. A.E. Anderson, Aldershot: Edward Elgar, 2000. 268 p.
33. Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема: Навч. посіб. для вищих навчальних закладів / За ред. д.е.н., проф. Ю.М. Бажала. К.: Університетське вид-во «Пульсари», 2015. 278 с.
34. Гросфелд Т.Дж., Роландт Дж. А. Логика открытых инноваций: создание стоимости путем объединения сетей и знаний. *Форсайт*. 2008. № 1 (5). С.18-26.
35. Thomson A.M., Perry J.L. Collaboration Processes: Inside the Black Box. *Public Administration Review*. 2006. Vol. 66. №1. P. 20–32.

CONTENTS

Feldbacher R. The silk road and China's revival in the shadow of new strategic challenges.....	3
Jardiel R. D. Participation in politics among millenials and generation Zs	23
Khalafalla A. M. A. Investigating the role of social security on the standard of living in Saudi Arabia	32
Mohammed L., Jackman M. An investigation into the socio-demographic and psychological correlates of compulsive internet use of among first year university students in Trinidad and Tobago	44
Tampubolon M., Nadeak B. Legal and psychological aspects of Russo- Ukrainian war	60
Lozano R. La crisis política peruana: ¿hacia un cambio en el sistema político?.....	76
Balandina N. Дискримінація підлітків в медіа як соціальна й етико-правова проблема	91
Barankova V., Kolomiets Y. Правила реалізації обов'язку дотримання нотаріальної таємниці.....	117
Bilotserkivets V. V. Сучасні проблеми, стратегії та перспективи авангардного розвитку нової економіки: мікроекономічний рівень.....	154
Bondar I. Methodology for determining the level of competitiveness of goods and services.....	176
Bondareva O. Драматургічний дискурс війни в оптиці українських “котячих” сюжетів: екокритка, ментальні матриці, “кототерапія”, тотемний код	200
Butko Y. O., Tkachova O. V. Фармаконаглядіві дослідження протитуберкульозних препаратів у Харківській області України	215
Buts Y., Krainiuk O. Техногенно-екологічні аспекти пірогенного впливу на довкілля	238
Dotsenko I. Стратегічне управління в умовах діджиталізації бізнес-процесів банківської діяльності.....	260
Dymova H., Larchenko O. Sensitivity analysis of dynamic systems models	283
Fedotova T. Міжнародна безпека через призму стійкого і людського розвитку, процеси на європейському континенті	299
Fisunenکو N. O., Vakulich M. M. SMART-економіка майбутнього: вплив діджиталізації на формування інвестиційного клімату країн світу	322
Garasymiv O. I., Riashko O. V. Достовірність доказів у світлі належного доказування у кримінальному провадженні	336

Surkova K. V. Електронні засоби навчання в професійній підготовці диспетчерів із забезпечення польотів	1161
Synytsina Y. Методологічні аспекти дослідження інтернет комунікації закладів вищої освіти України	1187
Trunin K. S., Sirenko I. V. Військовий менеджмент – нагальна необхідність розвитку військового управління	1212
Vedeneev D. V., Semenyuk O. G. Розвиток в Україні наукових досліджень проблематики інформаційно-психологічного протистояння у військовій сфері	1227
Verbytska V. I. Гендерні особливості в умовах воєнних конфліктів	1250
Veremeichuk V. P. Оцінювання результативності лідерства в представницьких органах влади: актуальність, сутність, наслідки	1276
Vlasenko V. A. Principle approach to managing the enterprise's investment activities in the conditions of safe implementation of real investment projects	1293
Volosiuk M. V., Sirenko I. V. Комплексна безпека як складова відновлення та розвитку українських громад	1316
Yuvsechko Y. Виникнення і розвиток синтетичних неорелігій в контексті релігійної безпеки	1335
Zaiats R. Актуальні напрями розвитку судової експертизи в Україні	1360
Zavhorodnia O. Інноваційний вектор національної політики розвитку: у пошуках відповіді на виклики та загрози глобальної конкуренції	1377
Batiuk O., Kuznichenko S. International experience of providing the safety of critical infrastructure facilities	1402

M 58 International security studios: managerial, economic, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects. International collective monograph. Georgian Aviation University. Tbilisi, Georgia 2023. – 1438 p.

The authors are responsible for the content of the submitted materials in the monograph.

The collective monograph is the result of the generalization of the conceptual work of scientists who consider current topics from such fields of knowledge as: management, management, technical sciences, law, ecology, information sciences and psychological sciences through the prism of international security studies. Content-functional lines and the key direction of the study of psycho- and sociogenesis of personality in age and pedagogical dimensions through the prism of revitalization are highlighted by each researcher in the context of the implementation of an individual sub-theme.

For scientists, educational staff, PhD candidates, masters of educational institutions, university faculties, stakeholders, managers and employees of management bodies at various hierarchical levels, and for everyone, who is interested in current problems of management, technical sciences, law, ecology, information sciences and psychological sciences through the prism of international security studies.

